

gimnāsijuose: mankštindamiesi ugdė jėgą ir ištvermę, o vadovaujami filosofų mokėsi politikos, filosofijos, literatūros. Sykiu auklėtojai siekė, kad jaunuoliai paįsytų saiko, būtų teisingi, narsūs, mylėtų tėvynę, gerbtų dievus.

Kadangi graikams gražu ir gera atrodė vien tai, kas sutvarkyta, taisyklinga, šis idealas būdingas ir jų menui. Matematiniais harmonijos dėsniais jie vadovavosi kurdami muziką, jai skyrė ypatingą dėmesį, laikė ją aukščiausiu dieviškos kilmės menu. Graikų architektūra, skulptūra, literatūra irgi pakluso tvarkos, simetrijos principams. Tai vadinamojo *klasikinio*, arba pavyzdinio, grožio principai, padarę didelę įtaką vėlesnei Europos kultūrai.

Skulptūra – senovės graikų meistriško viršūnė. Dailės istorikas Ernstas Hansas Gombrichas (*Ernst Hans Gombrich*, 1909–2001) teigia, kad žmogaus kūnas iš tiesų nėra toks taisyklingas ir gražus kaip graikų skulptūros. Kai kas mano, kad skulptoriai kūrė žiūrėdami į daugelį modelių: iš pradžių tiksliai pakartodavo pasirinkto žmogaus pavidalą, o paskui tobulindavo, atmesdami kas netaisyklinga arba neatitinkanti grožio sampratos. Kitaip tariant, jie suidealino gamtą, dirbdami kaip fotografai, nuotraukoje retušu panaikinantys portretuojamojo trūkumus. Bet ir retušuota nuotrauka, ir suidealinta skulptūra turi esminį trūkumą – jai stinga raiškumo ir gyvybės, ji tėra blyškus, negyvas modelio vaizduoklis. Gombricho nuomone, graikų metodas buvo visai kitoks, siekiantis idealo ir tikrovės darnos. Antai Praksitelio² laikų skulptūros kvėpuoja ir juda, jos tarsi gyvi žmonės, bet kartu ir kitokia, tobulesnio, pasaulio būtybės. Tačiau ne dėl to, kad graikai buvo sveikesni ar gražesni už kitus (taip manyti nėra jokio pagrindo), o todėl, kad ištobulėjęs jų menas pasiekė iki tol neregėtą subtilią tipišku mo ir individualumo pusiausvyrą.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Išsiaiškinkite žodžio *demokratija* reikšmę. Kodėl senovės Atėnų piliečiai didžiavosi demokratinio valdymo? Kokia visuomenė vadinama demokratiška mūsų laikais?

Diskutuojuame

2. Išmintingiausių įstatymų leidėju Graikijoje laikytas Solonas, kurį atėniečiai išsirinko archontu įstatymams sukurti. Graikai pritarė jo įsitikinimui, kad pasaulyje svarbiausia įstatymas, o įstatyme – saikas. Pats Solonas didžiavosi, kad jo įstatymai nesuteikia pranašumo

²Praksitelis – didžiausias IV a. pr. Kr. graikų skulptorius.

Senovės graikų skulptorius Polikleitas (V a. pr. Kr.) sukūrė skulptūrą, įkūnijančią grožio normą. „Doriforas“ („Letininkas“), vadintas tiesiog Polikleito kanonu, – ne kurio nors sportininko portretas, o autorias, Pitagoro sekėjo, traktato apie idealias žmogaus kūno proporcijas iliustracija. Skulptūros originalas buvo bronzinis, išlikusios tik kelios marmurinės kopijos.

nei kilmingiesiems, nei bekilmiams, nei turtingiesiems, nei vargšams. Štai keli jo sukurti įstatymai: „Kas mato skriaudą, gali kreiptis į teisumą“, „Kas negali nurodyti, iš kokių lėšų gyvena, tas netenka pilietinių teisių“, „Jeigu tėvas neišmokė sūnaus jokio amato, tai sūnus neprivalo tokio tėvo išlaikyti senatvėje.“ Pasvarstykite, ko mokė piliečius tokie įstatymai. Ar panašių įstatymų laikomasi ir mūsų visuomenėje? Jei nesilaikoma, pamąstykite, kodėl jie nesvarbūs ar netinka šiais laikais.

3. Poromis aptarkite klasikinio grožio idealą.
 - 3.1. Koks jis yra, jums padės suprasti Ernsto Hanso Gombricho mintys apie senovės graikų skulptūrą.
 - 3.2. Pasvarstykite, kodėl iliustracijoje pavaizduotos vyro ir moters figūros atitinka graikų grožio sampratą.
 - 3.3. Suformuluokite aiškius kriterijus, nusakancius šį grožio idealą.
 - 3.4. Padiskutuoju, ar senovės Graikijoje susiformavę estetiniai principai svarbūs mūsų laikais.
4. Dalia Dilytė knygoje „Heladės šviesa“ pasakoja apie senovės graikų mokyklą ir jaunuolių ugdymą. Paskaitykite ir papasakokite, ką sužinojote naujo, įdomaus. Kaip

Praksitelio Knido Afroditė tapo pavyzdžiu daugeliui vėlesnių skulptorių. Žavi paprastumas ir aiškumas, su kuriuo menininkas modeliuoja gražų kūną. Bet moters kūno proporcijų kanono senovės graikai nesukūrė. Jų gyvenimo sankloda buvo grynai patriarchalinė, ir tokio papročio garbinti moters grožį, koks įsigalėjo Vakarų Europos kultūroje viduramžiais, jie neturėjo.

Taip graikų mokykla pavaizduota ant dviasės taurės – kiliko.

O čia gimnasiaus. Kaip įprasta, jaunuoliai sportuoja nuogi: iš kairės ruošiasi mesti diską, iš dešinės kumščiuojasi.

graikai skiepijo saiko, harmonijos, grožio pradmenis? Ar dabar mokykloje siekiama panašių tikslų?

5. Senovės graikai glaudai suformulavo, koks turi būti tobulas žmogus. Kaip manote, ar šiuolaikinė Europos kultūra turi asmenybės idealą? Jei taip, koks jis?

Tiriame

6. Kaip kinta žodžių reikšmės? Atlikę užduotis, parenkite pranešimą ir su savo tyrimo rezultatais supažindinkite visą klasę.
 - 6.1. Išsiaiškinkite žodžių *biblioteka*, *akademija*, *gramatika*, *pedagogas*, *poezija*, *lyrika*, *epas*, *stilius*, *logika*, *filosofija*, *fizika*, *metafizika*, *etika*, *estetika*, *idėja* kilmę.
 - 6.2. Palyginkite, ar šie žodžiai mums reiškia tą patį, ką reiškė senovės graikams.
 - 6.3. Pasvarstykite, ar naudinga žinoti, iš kurių pamatinių žodžių yra radęsi mūsų vartojami terminai.
7. Teigiama, kad žmonės jau priešistorėje stengėsi atitikti vyraujantį grožio standartą. Remdamiesi pavyzdžiais, palyginkite grožio sampratą senovės Graikijos ir šiuolaikinėje Vakarų kultūroje. Atlikę užduotis, parenkite pranešimą visai klasei.

- 7.1. Išsiaiškinkite, ar mūsų laikais egzistuoja grožio standartai. Jei reikia, sudarykite anketą ir apklauskite bendraamžius.
- 7.2. Jei mūsų visuomenėje tokių standartų esama, kas ir kaip juos įtvirtina?
- 7.3. Pagrįskite savo požiūrį: ar tokie standartai reikalingi?
- 7.4. Kas ir kaip siekia paneigti susiformavusius grožio standartus?

Pasakojimai apie dievus ir herojus

- Ką švėsdavo senovės graikai?
- Kas yra mitas?
- Pasaka ne pasaka

Šventės. Graikai buvo įsitikinę, kad be aukštesniųjų jėgų pagalbos žmogus negali ne tik nuveikti didelių darbų, atlikti žygdarbių, bet ir tvarkytis kasdieniame gyvenime. Todėl dievams pagerbti buvo skiriamos visos šventės.

Kovo pabaigoje graikai visą savaitę švėsdavo Didžiąsias dionisijas vynuogininkystės, vyndarystės ir teatro globėjo dievo Dioniso garbei. Per jas buvo rengiamos svarbiausios poetų ir dramaturgų varžybos, keliamos didžiulės puotos. Gruodį vykdavo Mažosios dionisijos, kaimiška jauno vyno šventė. Beje, vyną graikai gerdavo atskiestą dvigubai didesniu kiekiu vandens.

Dionisas ir nuolatiniai jo palydovai satyrai, miškų ir ganyklų dievybės, pusiau ožiai.

Ogiusto Rodeno „Mąstytojas“, 1880–1882 m.

10. Kaip eilėraščio kalbantysis vertina Prometėjo ryžtą kovoti? Kodėl ketvirtoje strofoje prie Prometėjo vardo atsiranda žodis *titanas*?
11. Kokios trys laiko plotmės siejamos eilėraštyje? Kas jas susieja?
12. Įsivaizduokite, kad rengiant vadovėlį šį eilėraščių siūlomą iliustruoti Ogiusto Rodeno (*Auguste Rodin*) skulptūra „Mąstytojas“. Ar pritartumėte? O gal ši skulptūra neperteikia Prometėjo dvasios? Argumentuokite.

XV

Ir aš, klajūnas, sielvartingas dainius,
Pamilęs žemę, skundžiaus ir kentėjau
Ir į tave su viltimi šaukiausi,
Titane Prometėjau.

Ir tu, išgirdęs mano skausmo balsą,
Iš amžių glūdumos tiesei man ranką, –
Ir štai painioj gyvenimo kelionėj
Man jėgos neišsenka.

Žinau, kad mano skausmas – menkas lašas
Žmogaus kančios bedugniame okeane.
Ir vien tik tu man atskleidėi jo prasmę,
Kentėjimo titane.

Be skausmo nėra nei laimės, nei kūrybos,
Ir amžinybėn kelias uždarytas.
Tik po nakties mums pateka aušrinė
Ir švinta giedras rytas.

Ir man negaila, kad buities kelionėj,
Pamilęs žemę, klupdamas kentėjau,
Jei su tavim kenčiau bent trumpą mirksnį,
Titane Prometėjau.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Kas yra eilėraščio lyrinis subjektas?
2. Kokių esminių savo sąsajų su Prometėju jis įžvelgia?
3. Kokią gyvenimo prasmę kalbančiam atskleidžia Prometėjo pavyzdys?
4. Paaiškinkite, kodėl, poeto nuomone, kančia ne tik turi prasmę, bet kūrėjui netgi būtina. Galite pasiremti šiuo autoriniu komentaru: „Prometėjųmą aš suprantu kaip amžiną kovą prieš priespaudą, tironiją, kaip kentėjimą už daromą žmonijai gera ir kaip to kentėjimo būtinumą, sąlygą kūrybai, dvasiniam žmogaus tobulėjimui. Prometėjas – simbolis amžinos žmogaus kūrėjo kovos ir kančios kelyje į naujus kultūros laimėjimus, į amžinybę.“
5. Norint suvokti eilėraščio prasmę, reikia atkreipti dėmesį į ryškias priešpriešas, pavyzdžiui, *baltos viršūnės – juodos gelmės*. Dirbdami dviese, išrinkite kelias ir jomis remdamiesi suformuluokite dvi tris esmines kūrinio idėjas.

Rašome

6. Žvelgdami iš dabarties perspektyvos ir remdamiesi kultūros istorijos žiniomis, rišioje pastraipoje (130–150 žodžių) aptarkite pasirinktą klausimą.
 - Ar žmonės verti Prometėjo dovanos?
 - Prometėjo auka – teisingas ar klaidingas pasirinkimas?
 - Kodėl Prometėjas – kuriančio žmogaus simbolis?

DEDALAS IR IKARAS

(atpasakojo Vanda Markovska)

Kretos saloje gyveno Dedalas, didysis skulptorius, statytojas ir visokių menų meistras, ištremtas iš Atėnų, savo saulėtosios tėvynės.

Visose šalyse buvo pasklidęs garsas apie jo darbus. Dedalo statulos stovėjo Heladės šventyklose ir taip priminė gyvus žmones, jog net gamtos paslaptis išmanantys žiniai pririšdavo jas grandinėmis, kad nepabėgtų nuo aukurų.

Tačiau Dedalas nebuvo laimingas, nors pagarbos ir šlovės nestokojo. Jį graužė tėvynės ilgesys. Vienintelė jo svajonė tebuvo dar kartą pamatyti Atėnus, savo mylimą gimtąjį miestą.

Tuo metu Kretoje viešpatavo rūstus karalius Minojas Antrasis. Jis nenorėjo Dedalo leisti už karalystės ribų. Tuščiai Dedalas skundėsi dalia ir maldavo rūstųjį valdovą, kad leistų jam grįžti į savo kraštą.

Minojui vis spyriojantis, Dedalas vis dažniau imdavo galvoti apie pabėgimą. Deja, tėvynė buvo už tolimų jūrų, o salą, karaliui įsakius, dienąnakt saugojo sargai.

Buvo saulėtas rytas.

Dedalas susimąstęs vaikščiojo prie jūros, su ilgesiu žvelgdamas į gervių būrį, skrendantį šiaurės linkui.

Laimingos, netrukus pamatys Graikiją ir Atėnus, atsiduso jisai. Ak, kad taip galėtų prisitaisyti sparnus ir skristi oru kaip paukštis! Nuo tos akimirkos šioji mintis Dedalui nedavė ramybės. Valandų valandas jis stebėjo skrendančius paukščius ir tyrė jų sudėjimą.

Pagaliau Dedalas įminė gamtos paslaptį. Dabar ne vien paukščiai viešpataus erdvėse.

Šį keistą ir paslaptinę tėvo darbą susidomėjęs stebėjo sūnus Ikaras. Dirbtuvė buvo pilna paukščių plunksnų.

Sulysęs, liepsnojančiom akim tremtinys dieną naktį buvo įnikęs į savo išradimą. Su ištriptu vašku jis lipino plunksnas, kol išėjo didžiuliai sparnai lyg kokio pasakų paukščio milžino.

– Sūnau, sugalvojau, kaip išsigelbėti! Netrukus pamatysime savo namus ir tu galėsi žaisti Atėnuos alyvmedžių pavėsyje. Piktasis Minojas tėra Žemės ir jūros valdovas, bet niekuomet jam nepriklausė dangaus žydrinė. Ir nebereiks tau, Ikarai, pavydėti kregždėi jos greitojo skrydžio.

Sulaikęs kvapą, Ikaras klausėsi tėvo žodžių. Nuo tol berniukas kasdien žaisdavo vėjo nešiojamom plunksnom ir maigydavo tarp pirštų geltoną vašką, o kai tėvas kartais leisdavo prie rankos prisilipinti plunksnų, jo džiaugsmui nebūdavo galo.

Pagaliau atėjo laukta diena, kai meistro svajonė išsipildė ir jis pirmąsyk lengvai kaip paukštis pakilo virš žemės.

Padangėje, arčiau saulės, Dedalas susijaudino ir, apsvaigęs nuo pergales, išdidžiai pagalvojo:

– Kuo aš nelygus dievams?

Ir jam pasirodė, kad žemai, tarp kiparisų miškelio ir baltų grakščių kolonų, mato savo jaunystės miestą.

Vis aukščiau nešė jį sparnai, žemė vis mažėjo ir mažėjo jo akyse, o po išvargtų metų atgauta laisvė net gniaužė krūtinę.

Tiktai pagalvojęs apie sūnų, likusį kalėti Minojo saloje, jis prisivertė leistis iš aukštybių ir grįžti žemėn.

Nuo skridimo dar virpančiom rankom jis rišo Ikarui prie pečių sparnus ir susijaudinęs šnabždėjo:

– Neskrisk, sūnau, arti prie saulės, kad nuo jos karščio neištirtų vaškas, tačiau nenusileisk ir prie pat jūros, kad bangose nesuslaptum sparnų.

Ir kaip du dideli paukščiai juodu pakilo į orą, skrido vis aukščiau ir aukščiau, o nelaisvės sala ėmė tolti, kol pagaliau visai paskendo ruke.

Apsvaigintas skridimo, Ikaras nė negalvojo apie išminčius tėvo perspėjimus. Užmiršęs pavojų, jis skrido vis arčiau ir arčiau prie saulės. Jau balti debesys liko žemai jam po kojom. Virš jo virpėjo tik safyrinis dangus ir didžiulė auksinė saulė.

Buvo vidudienis. Kaitra vis didėjo. Nuo Ikaros sparnų ėmė tekėti sunkūs vaško lašai. Berniuko kelią vis dažniau žymėjo nuo sparnų nukritusios plunksnos. Jau praskristos Paro, Delo ir Samo salos. Ikaras ėmė plasnoti sunkiai ir nelygiai, kaip pašautas paukštis. Tatai pamatęs, tėvas išsigando. Iš visų jėgų jis ėmė mosuoti sparnais, puolė sūnui į pagalbą. Jau buvo visai prie Ikaros, tačiau per greitą skridimą šis negirdėjo tėvo beviltiško šauksmo.

Dabar juodu skrido viršum mažos vienišos salelės. Senis žvejys sėdėjo ant jūros kranto ir taisė savo tinklus. Jisai pamatė keistus, didžiulius žmogaus pavidalo paukščius ir išsigandęs pabėgo į gretimą mišką.

– Tėveli, gelbėk! – iš paskutinių jėgų suško alpdamas Ikaras ir kaip akmuo ėmė kristi žemyn. Žalios jūros bangos jį amžinai prarijo. Paviršiuje dar ilgai plūduriavo auksinės Ikaros sparnų plunksnos. O toji jūra nuo tol vadinama Dedalo sūnaus vardu – Ikaros jūra.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Kodėl karalius Minojas nenori išleisti Dedalo į gimtuosius Atėnus?
2. Kaip Dedalas sugalvoja bėgti oru?
3. Dedalas klausia savęs: „Kuo aš nelygus dievams?“ Pasvarstykite, kodėl meistras jaučiasi prilygęs dievams.
4. Kaip supratote, kodėl Ikaras nepaklauso tėvo perspėjimo?
5. Kokį elgesio modelį teigia mitas? Kodėl būtina elgtis kaip tik taip?
6. Kuo šis pasakojimas primena lietuvių padavimus?
7. Prometėjas išmokė žmones visokių amatų. Ar galime teigti, kad Dedalo ir Ikaros mitas pratęsia kultūros pradininko Prometėjo temą?
8. Pasakojime Dedalas apibūdinamas kaip „didysis skulptorius, statytojas ir visokių menų meistras“. Pasidomėkite, ką jis yra sukūręs. Kuris jo kūrinys susijęs su Ariadnės mitu? Ką reiškia posakis *Ariadnės siūlas*?

Pyterio Breigelio Vyresniojo (Pieter Bruegel de Oude) „Ikarso kritimas“, 1558 m.

Pėterio Paulio Rubenso (Peter Paul Rubens) „Ikarso kritys“, 1636 m.

Grupės „Interesni Kazki“ gatvės meno projektas „Ikaras“ Mėksiko mieste, 2017 m.

Tiriame

9. Patyrinėkite, kaip Dedalo ir Ikarso mitas interpretuojamas skirtingų epochų vaizduojamajame mene. Parenkite pranešimą ir supažindinkite klasės draugus su tyrimo rezultatais.

9.1. Kuris siužeto epizodas vaizduojamas visuose paveiksluose? Kaip kiekviename komponuojamos detalės, koks koloritas, figūros?

9.2. Atkreipkite dėmesį į paveikslų sukūrimo datą. Ar galima juose įžvelgti dailininko gyvenamosios epochos atspindžių?

9.3. Kokių minčių kyla žvelgiant į paveikslus? Kas jums čia aktualu?

9.4. Kuriame paveiksle, jūsų nuomone, mitas interpretuojamas originaliausiai? Kuris daro didžiausią įspūdį? Kodėl?

SIZIFAS

(atpasakojo Vanda Markovska)

Sizifas viešpatavo gražiajam Korinte. Tai buvo galingas ir turtingas miestas, jo uoste sukiosios laivai iš visų, net tolimiausių, kraštų, kur tik pasiekė žinia apie klestinčią helėnų žemę. Sizifo miestą puošė puikūs sodai, plačios terasos, ryškiaspalvės dievų šventyklos.

Dievai labai mylėjo Korinto karalių ir nešykštėjo jam savo malonių. Pasikviesdavo jį kartkartėmis net į Olimpą, savo padangių buveinę. Ilgus metus laimingai gyveno karalius Sizifas sveikas ir linksmas, visuomet guvus ir jaunas, nors jau gerai įmetėjęs. Mat ambrozija ir nektaras – dievų maistas, kurio ne kartą puotose ragavo, – teikė jam jėgų ir saugojo nuo senatvės. Būtų dar ilgai taip gyvenęs olimpiečių malonėje, jeigu ne jo plepumas ir pasipūtumas.

Jis mėgo be saiko girtis savo draugyste su dievais ir dažnai puotose pasakodavo bičiuliams apie olimpiečių kalbas ir sumanymus, skleidavo girdus apie jų meilės nutikimus ir silpnybes. O kartais, norėdamas pasirodyti prieš savo draugus, dar įžūlesnis būdavo. Antai puotaudamas Olimpe patyliukais pasiimdavo truputį nektaro, o paskui vaišindavo juo savo bendrus. Nors ir matydami jo išdaigas, dievai žiūrėjo pro pirštus, nes jį buvo labai pamėgę. Atleisdavo jam netgi apkalbas.

Bet vieną kartą po kažkokių iškilnių Olimpe Sizifas savo rūmuose iškėlė didžią puotą ir įsismaginęs išplepėjo svarbią dievų paslaptį, kurią buvo nugirdęs Dzeuso viešpatijoje.

Dabar jau baigėsi dievų kantrybė. Sizifas nebeteko jų malonės ir už kaltę turėjo galva atmokėti. Bet šitai nepatiko karaliui, kuris jau buvo ragavęs dangišių malonumų. Todėl mirdamas gudrusis karalius liepė savo žmonai jo nelaidoti. Sizifo kūnas, nepapuoštas gelėm, nepašarvotas, be šventovės obolo⁹ lūpose, gulėjo prie Korinto rūmų sienos. Visas miestas smerkė piktą karalienę, kuri neskuba atlikti šventos pareigos savo mirusiam vyrui.

O tuo laiku visoje Požemio karalystėje aidėjo Sizifo dejonės ir verksmai. Jis kaip šešėlis klaidžiojo netoli Charono valtės ir skundėsi piktą žmona, o ašaros kaip pupos jam rito per skruostus. Charono paklaustas, ko taip sielvartauja, Sizifas raudodamas apsakė savo liūdną istoriją, kaip bedievis žmona užmiršo savo pareigą ir nenori jo palaidoti, kaip jo kūnas mėtosi kažkur patvory, koks jis vargšas ir

Požemio karalystėje vargstantį Sizifą stebi Persefonė.

pažemintas, kad neturi nė obolo apsimokėti už perkėlimą per Stiksą.

Sizifo skundą ir aimaną galų gale išgirdo Hadas ir Persefonė. Jie gerai Sizifą pažinojo iš Olimpo puotų ir dabar jiems pagailo seno numyletinio. Pasišaukė jį ir sužinoję jo nelaimę leido grįžti į žemę, kad tenai, mirties dievo Tanato globojamas, galėtų įkalbėti piktą žmoną deramai jį palaidoti.

Klastingasis Sizifas be galo dėkingas puolė po kojom Tataro valdovams ir tučtuojau su Tanatu išskrido į žemę.

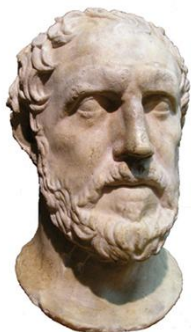
Į žemę, į žemę, kur saulė ir vynas, kur gyvenimas ir linksmybės!

Vos tik atvykęs į Korinto rūmus, Sizifas liepė tvirtai surišti mirties dievaitį ir įmesti į tamsų, drėgną pilies požemį.

Ilgus metus vargšas Tanatas sėdėjo uždarytas, o Sizifas sau gyveno ir gyveno. Podraug su juo ir visi žmonės žemėje tuo laiku nei ligų, nei mirties nepatyrė. Žmonių giminė kaip niekuomet prieš tai ir po to paplito, o visam pasauly viešpatavo juokas, sveikata ir laimė. Cerberis ir Charonas išlėjęs sau po darbų ir slapta jau stebėjosi, kad neturi ko veikti. Tikėtai dvasios Eliziejiaus laukios baisiai nuobodžiaavo. Jau seniai jos bematė savo artimuosius ir draugus iš saulėtojo krašto ir juos tik per miglas teprisiminė, jau seniai buvo patyrusios tą vienintelę, menką pramogą.

Ir vieną kartą Hadas prisiminė Sizifą. Pasišaukia Charoną ir klausia, ar jau pervežęs kitapus Stikso Korinto karalių. O kai senis papurtė galvą, valdovas liepė pašaukti Tanatą. Visas Hadas nuo pat įėjimo ligi giliausių, slapčiausių sferų buvo išieškotas, tačiau nei juodojo dievačio, nei Sizifo nė kvapo. Tada Hadas išsiuntė į žemę Hermį, kad tas surastų pražuvėlius. Greitakojui dievui tai juokų darbas. Rado jis Sizifą puotaujantį Korinto rūmų terasoj. Hermio akys su triko gudrusis senis ir prisipažino kaltę. Dzeuso pasiuntinys

⁹Obolas – smulki sidabrinė moneta.

Tukidido biustas, IV a. pr. Kr. pradžios graikų originalo romėniška kopija.

Vienas geriausių jo veikalo epizodų – Periklio kalba laidojant žuvusiuosius, kurioje šlovinama ir valstybė, išugdžiusi tokius narsius gynėjus.

Periklis, kilęs iš aristokratų giminės, laikomas vienu žymiausių Atėnų demokratijos kūrėjų. Jam vadovaujant Atėnai atsigavo po karų su persais ir suklestėjo, tautos susirinkimo vaidmuo tapo lemiamas, renkamiems pareigūnams už tarnybą pradėti mokėti atlyginimai. Tukididas pabrėžia, kad Periklis išsiskyrė tikro vadovo savybėmis – protingumu ir įžvalgumu, buvo garbingas žmogus, talentingas oratorius. Periklio laikai – senovės Atėnų aukso amžius.

PELOPONESO KARO ISTORIJA

PERIKLIO KALBA (ištraukos)

36. Pirmiausia aš pradėsiu nuo jūsų prosenelių, nes ir teisingumas, ir padarumas reikalauja jiems suteikti garbę, šitokia proga prisimenant. Juk jie nuolatos ir visą laiką gyveno šioje šalyje ir iš kartos į kartą ją paveldėdami per savo šaunumą išsaugojo jos laisvę iki šiol. Todėl ir anie yra verti pagyrimo, o dar labiau mūsų tėvai, kurie paveldėtą galią ne be vargo iškėlė iki tokios didybės ir paliko dabartinei kartai.

Labiausiai tą galią padidinome mes patys, kurie ir dabar tebesame žaliųjų amžiaus, sustiprinome valstybę visais atžvilgiais tiek, kad ji dabar puikliausiai patenkina savo poreikius tiek karo, tiek ir taikos metu.

Apie karo žygius, kuriuose mes susilaukėme įvairių pasisekimų, aš nenoriu tarp žmonių, kuriems tai yra žinoma, plačiai kalbėti ir neminėsiu, su koku ryžtingumu mes patys ar mūsų tėvai atrėmė barbarų ar kitų graikų puolimus. Aš noriu iš pradžių parodyti, koku būdu, kokios valstybinės santvarkos padedami ir kokiais keliais pasiekėme dabartinę didybę, o paskui imsiuos aukštinti šiuos mūsų kritusius piliečius. Mano nuomone, dabartiniu atveju tinka apie tai

kalbėti, ir naudinga bus išklausti visam susirinkimui, tiek miesto gyventojams, tiek ir svetimšaliams.

37. Mūsų valstybinė santvarka nėra kaimynų įstaigų pamėgdžiojimas: mes patys greičiau esame kai kam pavyzdys, negu sekame kitais. Ši santvarka vadinasi tautos valdžia, nes ji remiasi ne tautos mažuma, o dauguma. Atsižvelgiant į skirtingus asmeninius poreikius, mūsų įstatymai teikia visiems lygias teises, o turint prieš akis politinę įtaką jie užtikrina kiekvienam tokį jų laipsnį, kokį suteikia ne viena ar kita politinė partija, bet priklausomai nuo garso, kurį kiekvienas įgyja savo šaunumu¹. Net ir neturtingajam piliečiui, jeigu tik jis gali atlikti ką nors naudinga valstybei, dėl jo nežymios padėties niekas netrukdo pasiekti garbės ir įtakos. Taip mes laisvai tvarkome savo visuomeninį gyvenimą, o kasdieniniuose tarpusavio santykiuose nesame įtaringi: nerūstaujame dėl kaimyno, jeigu jis ką nors daro, siekdamas savo malonumo, ir nerodome apmaudo, kuris, nors ir nepakenkia, bet apsunkina žvilgsnį. Visai be prievartos tvarkydami savo asmeninį gyvenimą, visuomeniniuose santykiuose mes niekada neperžengiame įstatymų daugiausia iš pagarbos jiems: mes visada klausome tų asmenų, kurie tuo metu turi savo rankose valdžią, ir ypač rūpestingai vykdome tuos įstatymus, kurie yra išleisti skriaudžiamųjų naudai ir kurie, būdami nerašyti, nusižengėliams užtraukia visuotinę gėdą.

38. Mes esame suteikę daugybę progų savo dvasiai palisėti po darbų: kasmet rengiame rungtynes ir iškilmingus aukojimus ir tinkamai tvarkome savo namų gyvenimą, kuris kasdieniais smagumais nugena nuobodulį. Dėl mūsų miesto didumo suplaukia čia visokios gėrybės iš viso pasaulio, ir mes galime mėgautis tiek kitų žmonių sukurtais gėrybėmis, tiek ir savo žemės vaisiais.

Periklio biustas, V a. pr. Kr. antros pusės graikų originalo romėniška kopija.

40. Mes mylime grožį be išlaidumo ir išmintį be suglebumo: turtas mums yra veikiau paskatinimas veikti negu proga žodžiais pasigirti. Pareikšti apie savo neturtingumą niekam nėra gėda, daug didesnė gėda darbu jo neįveikti. Tie patys piliečiai rūpinasi savo šeimos ir vi-

¹ Šaunumas (ἀρετή) – įvairių dorybių (narsumo, teisingumo, visuomeniškumo ir kt.) visuma.

Filipo fon Folco (Philipp von Foltz) „Periklio kalba per laidotuves“, 1877 m.

suomeniniais reikalais, o jeigu kai kurie visą savo rūpestį nukreipia kitur, tai ir jiems nėra visai svietimi valstybės reikalai. Mat tik mes vieni nė kiek visuomeniniais reikalais nesirūpinantį žmogų laikome ne tik neveikliu, bet ir nenaudingu bendruomenės nariu. Taigi mes patys apsvairstome savo veiksmus ir stengiamės juos teisingai įvertinti manydami, kad ne kalbos kenkia darbams, o daugiau žalos būna, jeigu imamasi darbo iš anksto žodžiais neišsiaiškinus, ką reikia daryti.

Nuo kitų mes skiriamės dar ir tuo, kad imdamiesi kurio nors žygio parodome drąsą ir visapusiškai apsvairstome, ko rengiamės imtis, kai kitiems nežinojimas suteikia drąsos, o apsvairstymas – neryžtingumo. Pagrįstai gali būti laikomi stipriausios dvasios tie žmonės, kurie aiškiausiai žinodami ir tai, kas siaubinga, ir tai, kas malonu, vis dėlto nevengia pavojų.

Taip pat mes skiriamės nuo daugelio kitų parodydami savo dvasios šaunumą: mat draugais mums tampa ne tie, iš kurių mes patiriame ką nors gera, bet tie, kuriems patys patarnaujame. Be abejo, tas, kuris padarė paslaugą, turi

tvirtesnę padėtį, nes savo prielankumu priverčia paslaugos gavėją jaustis skolingą; priešingai, tas, kuris susilaukė paslaugos, jaučiasi daug nesmagiau žinodamas, kad jo atsietisimas bus vertinamas ne kaip prielankumas, bet kaip grąžinama skola. Mes vieni nesvyruodami darome paslaugas ne tiek vildamiesi naudoti, kiek iš pasitikėjimo, besiremiančio laisve.

41. Trumpai sakant, aš tvirtinu, kad visas mūsų miestas yra Graikijos švietimo židinys; man atrodo, kad kiekvienas atskiras žmogus tarp mūsų gali prisitaikyti prie įvairiausių veiklos rūšių ir atlikdamas savo darbą dailiai ir mikliai geriausiai gali pasiekti patenkinamą padėtį. Kad viskas, kas čia pasakyta, yra ne skambūs žodžiai, pasakyti šia proga, o tikra teisybė, parodo pati mūsų miesto galia, kurią mes pasiekėme kaip tik dėl šių ypatybių. Iš tikro jis vienas iš visų dabartinių valstybių atlaiko išmėginimą ir pasirodo didingesnis, negu kad paskalos jį piešia; jis vienas nei puolčiam priešui nekelia pasipiktinimo pralaimėjimo atveju, nei pavaldinių priekaištų, kad jie yra nevertų žmonių valdomi.

Šventojo Rašto samprata

- Ypatingas Šventojo Rašto žodis
- Ar svarbi Biblija Europai?
- Pasakojimas kaip interpretacija

Ar įsivaizduojate knygą, išverstą į du tūkstančius suviršum kalbų ir vien per pastaruosius du šimtmečius išleista šešių milijardų egzempliorių tiražu? „Oho, – turbūt pamanytų ne vienas, – kokį pelną gautų leidėjas, įgyvendinęs tokį projektą.“ Iš tiesų „projekto“ pradininkas vokiečių Johanas Gutenbergas (*Johannes Gutenberg*, apie 1398–1468) turtų nesukrovė, priešingai – jam net teko

bylinėtis dėl skolų, o senatvėje skursti. Bet į pasaulio kultūros istoriją šis kalvis ir juvelyras įėjo ne kaip metalo dirbinių gamintojas, o kaip išradėjas. Nusižiūrėjęs vyndarių technologiją, jis sukūrė spaudos presą ir išspausdino pirmąją knygą – Bibliją. Spaustuvininko vardo jo išleistose knygose nėra, bet įtakingiausių pasaulio asmenybių sąrašuose šis žmogus minimas tarp pirmųjų. Kažin ar 1455 m. žiemą laikydamas rankose savo spausdintą Bibliją išradėjas nujautė, kad joks kitas žodžio kūrinys taip neišplis po pasaulį. Skrupulingai tyrinėjama, komentuojama ir kritikuojama, vienų persekiojama, kitų laikoma svarbiausiu dvasiniu autoritetu, Biblija ištisus šimtmečius darė įtaką daugybei žmonių. „Be Dievo ir Bib-

Johano Gutenbergio portretas, XVI a. vario raizyns.

lijos neįmanoma teisingai valdyti pasaulio“, – sakė pirmasis Amerikos prezidentas Džordžas Vašingtonas (*George Washington*, 1732–1799). Kas gi yra toji knygų knyga?

Johano Gutenbergio Biblija iš Lėnkijos Pelplino diecezijos muziejaus.

Johano Gutenbergio Biblijos puslapis. Raidžių forma, teksto išdėstymas primena rankraštį, o vinytės ir inicialai dar piešti ranka. Spaudos galimybės dar neperpastos, panašiai kaip dabar elektroninių knygų.

lijos neįmanoma teisingai valdyti pasaulio“, – sakė pirmasis Amerikos prezidentas Džordžas Vašingtonas (*George Washington*, 1732–1799). Kas gi yra toji knygų knyga?

Biblija – vienintelis tekstas, rašytas apie pusantrų tūkstantmečio. Jos autorių priskaičiuojama daugiau nei keturiasdešimt. Tai dvasininkai ir karvedžiai, karaliai ir žvejai, poetai ir mokesčių rinkėjai, gydytojai ir pranašai. Vieni fragmentai gimę dykumoje, kiti derlinguose slėniuose, laisvėje ir tremtyje, karo ar taikos ir klestėjimo metais. Biblija rašyta trijuose žemynuose – Azijoje, Afrikoje, Europoje – trimis kalbomis ir išsiskiria literatūros žanrų bei stilijų įvairove. Ji aprėpia daug ne tik teologinių, bet ir visais laikais aktualių pasaulietiško temų: santuoka, sky-

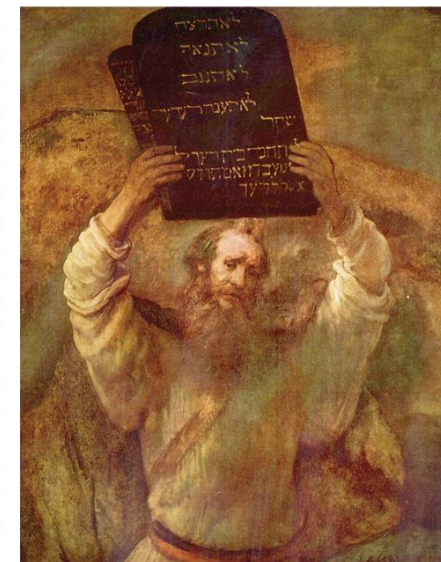
Luikos Sinjorelio (*Luca Signorelli*) freska „Možės testamentas ir mirtis“ Vatikano apaštališkųjų rūmų Siksto koplyčioje, 1481–1482 m.

rybos, tėvystė, charakterio ugdymas, tiesos sakymas ir melavimas, santykis su valdžia. Iš jų svarbiausia, vieniąjanti visas kitas, – perkeistas žmogaus gyvenimas Dievo akivaizdoje.

Biblija, arba Šventasis Raštas, – tai rinkinys knygų, kurias įvairiais laikais parašė Dievo išrinkti ir įkvėpti žmonės (graikiškai *βιβλία* yra daugiskaita – knygos). Vienos jų, parašytos X–II a. pr. Kr. hebrajų ir aramėjų kalbomis, vadinamos Senuoju Testamentu. Žodis *testamentas* Šventajame Rašte reiškia Sandorą, t. y. šventą Dievo sutartį su žmonėmis. Sudarydamas Sandorą su pranašu Moze, Dievas davė Izraelio tautai svarbiausius gyvenimo taisykles – Dešimt Dievo įsakymų. Į Senąjį Testamentą įeina Penkiaknygė (hebrajiškai *Tora* – Įstatymas), Pranašų, Išminties ir Istorinės knygos, apimančios maždaug aštuonis žydų istorijos šimtmečius – 1200–400 m. pr. Kr. Todėl žydai jį laiko ir savo tautos istorijos liudijimu.

Naujasis Testamentas, pasakojantis apie Jėzaus Kristaus gyvenimą, mokymą ir Krikščionių bažnyčios kūrimą, rašytas I a. po Kr. antroje pusėje graikų kalba. Tai naujoji Sandora – Dievo sutartis su visa žmonija. Krikščionybės istorijos tyrinėtojai yra ne kartą pabrėžę, kad Dievo Sūnaus įsikūnijimas, mirtis ir prisikėlimas Šventajame Rašte aprašytas konkrečiomis istorinėmis aplinkybėmis, ir ankstyvosios Bažnyčios suformuluotame Apaštalų ti-

kėjimo išpažinime („Tikiu Dievą Tėvą visagalią...“) minimas Rėmos imperijos pareigūnas, Judėjos provincijos valdytojas Poncijus Pilotas; taip susitinka tikėjimo ir istorijos

Rembranto van Reino „Možė su Įstatymo plokštėmis“, 1659 m.

Senojo Testamento pasakojime apie Babelio bokštą toliau plėtojama žmonijos nuopuolio istorija. Šis pasakojimas nukelia skaitytojus į Babiloniją, kur klajoklių gentys iš kalnuotų rytinių žemių užtiko lygumą ir įsikūrusios joje tapo sėslios. Naujas gyvenimo būdas ir sėslių žemdirbių kultūra išgarsino Babiloniją. Žmonės ėmėsi statyti miestą ir labai aukštą bokštą, kad dar labiau pagarsėtų ir parodytų savo vienybę kaimyninėms tautoms. Tas bokštas primena zikurātą – kelių tarpinių dirbtinį kalną su laiptais, kuriais apeigų dalyviai kopia į viršūnę susitikti su dievybe. Gerokai vėliau zikuratą yra aprašęs pirmasis graikų istorikas, žymus keliautojas Herodotas (484–425 pr. Kr.). Tad kodėl pasakojimas apie garsiojo bokšto statybą nenugrįždo į užmarštį?

PRADŽIOS KNYGA

BABELIO BOKŠTAS

Pr 11,1–9

Visa žemė turėjo vieną kalbą ir tuos pačius žodžius. Atsikėlę iš rytų žmonės rado slėnį Šinaro¹⁰ krašte ir ten įsikūrė. Vieni kitiems jie sakė: „Eime, pasidirbkime plytų ir jas išdekimė.“ Vietoj akmenis jie naudojo plytas, o vietoj kalkių bitumą. „Eime, – sakė jie, – pasistatykime miestą ir bokštą su dangų siekiančia viršūne ir pasidarykime sau vardą, kad nebūtume išblaškyti po visą žemės paviršių.“

O VIEŠPATS nužengė pamatyti miesto ir bokšto, kurį mirtingieji buvo pastatę. Ir tarė VIEŠPATS: „Žiūrėk! Jie yra viena tauta ir visi kalba ta pačia kalba. Tai tik jų sumanymų pradžia! Ką tik užsimos daryti, nieko nebus jiems negalimo! Eime, nuženkim ir sumaišykime jų kalbą, kad nebesuprastų, ką sako vienas kitam.“ Taip tat VIEŠPATS išsklaidė juos iš ten po visą žemės paviršių, ir jie metė statę miestą. Tada jis buvo pavadintas Babeliu¹¹, nes VIEŠPATS ten sumaišė visos žemės kalbą ir iš ten išsklaidė juos po visą žemės paviršių.

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Biblijos aiškintojai sako, kad Babelio bokšto istorija yra raiškiausias žmonijos įžulmo liudijimas. Puikybės apakinti žmonės sukilo prieš Dievą manydami, kad gali apsieiti patys vieni, savo jėgomis. Remdamiesi tekstu, pagrįskite šį aiškinimą.

¹⁰ Šinaras – Babilonija, arba senovės Šumėras, pietų Mesopotamijoje.

¹¹ Hebrajiškas žodis *babel* čia gretinamas su *balal* – „sumaišyti“.

2. Pasakojimu apie Babelio bokštą dažnai pasiremiamas aiškinant kalbų ir tautų kilmę. O ar gali jis ką nors pasakyti mums, šių laikų žmonėms, apie mus pačius? Kodėl, kalbėdami ta pačia kalba, mes ne taip retai nesusikalbame? Kodėl nesuprantame ar nenorime suprasti vieni kitų?

3. Rabinas Džonatanas Saksas Babelio bokšto istoriją yra pavadinęs pirmuoju perspėjimu dėl totalitarinės sistemos pavojų. Europa stipri tik tada, kai gerbia įvairovę, vietos bendruomenių tapatybę ir iniciatyvą, ištikimai laikosi valstybių lygiatėsiškumo principo.

3.1. Paaškindite, kas yra totalitarinė sistema. Kokius pavojus turi omenyje Džonatanas Saksas?

3.2. Pasvarstykite, ar įmanoma, kad Europa supanašėtų su Babelio bokšto statytojais – imtų kalbėti viena kalba. Kokia tada būtų europiečių tapatybė?

3.3. Kokie Lietuvoje įgyvendinami projektai, akcijos, renginiai atskleidžia mūsų šalies savitumą tarp kitų Europos valstybių, stiprina vietos bendruomenes, palaiko jų iniciatyvą? Raskite pavyzdžių internete, parenkite skaidrių ir sukurtą pateiktį pristatykite klasei.

4. Manoma, kad biblinis pasakojimas apie Babelio bokštą įkvėpė olandų dailininką Pyterį Breigelį Vyresnįjį apmąstyti savo epochos ydas. Jo paveikslą galima aiškinti kaip alegoriją imperatoriškosios Habsburgų dinastijos, kuriai tada jau penkis šimtmečius priklausė didelė dalis Europos žemių, vėliau ir užjūrio kolonijų. Daugybė bokšto arkų primena Rėmos Koliziejų, o Rėmą, užvaldžiusią kone visus Viduržemio jūros baseino kraštus, pirmieji krikščionys vadino Didžiąja Babele.

Patyrinėkite Dominiko Apiją (*Dominique Appia*, 1926–2017) paveikslą ir pasvarstykite, kokios galėtų būti jo interpretacijos.

5. Biblinių pasakojimų motyvus, įvaizdžius atpažįstame įvairių laikų kūriniuose. Dažnai jie atėję ne tiesiogiai iš Šventojo Rašto, o iš kitų menininkų kūrinių. Antai Breigelio „Babelio bokštas“ mūsų laikais įkvėpia ir pramogų verslą, pavyzdžiui, kompiuterinio žaidimo „Civilizacija III“ ar fantastinio filmo „Žiedų valdovas“ kūrėjus (ar tai tiesa, pasitirinkite patys).

5.1. Raskite internete daugiau pavyzdžių, kaip įvairių sričių kūrėjai naudojami žinomais Biblijos pasakojimais savo meninėms idėjoms atskleisti.

5.2. Pavyzdžius aptarkite pagal planą:

- glaustai paaškindite, kuriuo bibliniu pasakojimu remiasi autorius;
- nurodykite, iš ko tas pasakojimas atpažįstamas;
- padiskutuokite, kam reikalingi Biblijos motyvai, kokias prasmes jie kuria.

Pyterio Breigelio Vyresniojo „Babelio bokštas“, 1563 m.

Dominiko Apija „Stočių laikai“, 1978 m.

Žmogaus stiprybės išbandymas

- Abraomo pamokos Biblijos skaitytojams
- Kuo tikėjimas skiriasi nuo fanatizmo¹²?

Senajame Testamente pasakojama, kaip po Babelio bokšto griūties žemėje pasklinda viena kitai priešiškos tautos. Žmonija vis labiau tolsta nuo Dievo, nuo to pirmąsio gerumo, kurį patyrė pirmieji Dievo sukurti žmonės. Brolis neapkenčia brolio, tauta – tautos. Žmonijos dvasinis skurdas darosi nepakeliamas, kaip ir akivaizdus bejėgiškumas, nes neįmanoma išsigelbėti patiems. Nuopuolio tragedijos fone dėmesys sutelkiamas į vieną šeimą – Abraomą ir Sarą. Jie jau senyvo amžiaus, bet neturi vaikų. Dievas apsireiškia Abraomui trijų angelų pavidalu

¹² Fanatizmas – aklas, nekritiškas tikėjimas kokios nors idėjos, pasaulėžiūros teisingumu; tolerancijos priešybė.

iš neturinčio bus atimta ir tai, ką jis turi. Šitą netikusį tamą išmeskite į tamsybes. Ten bus verksmas ir dantų griežimas.“

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Glaustai atpasakokite palyginimą. Pasidalykite pirmuoju įspūdžiu: kas pasirodė netikėta, keista, o gal priešingai – visiškai suprantama?
2. Kaip charakterizuoja šeimnininką sprendimas patikėti savo turtą tarnams?
3. Kaip pasielgia du tarnai, gavę svetimo turto? Kodėl šeimnininkas juos pavadina ištikimaisiais?
4. Pasvarstykite, kodėl trečiasis tarnas paslepia šeimnininko talentą.
5. Kaip trečiasis tarnas aiškina savo poelgį? Kokį požiūrį į šeimnininką atskleidžia jo žodžiai?
6. Kaip šeimnininkas pasielgia su tarnu, užkasusiu duotą talentą? Kodėl?

Diskutuojame

7. Garsus olandų dvasininkas, Biblijos tyrėjas, rašytojas ir filosofas Erazmas Roterdamiets (*Desiderius Erasmus Roterdamus*, 1469–1536) Jėzaus palyginimo talentus aiškino kaip iš Dievo gautas asmens dorybes ir gebėjimus. Ši interpretacija paplitusi ir mūsų laikais. Apsvarstykite du jos aspektus.
 - 7.1. Jei Dievas kiekvienam duoda kokią nors dovaną – talentą, ko jis tikisi iš mūsų?
 - 7.2. Kuo skiriasi pinigų ir talento investavimas?

8. Palyginimais Jėzus kalba ne tik apie žemiškąjį gyvenimą, bet ir apie dangaus karalystę. Kokį dieviškąjį planą, jūsų manymu, atskleidžia palyginimas apie talentus?
9. Popiežius Pranciškus sako jaunimui: „Neužkaskite talentų! Siekite didelių idealų – tų, kurie plačiai atveria širdį, tarnavimo idealų, kurie padarys vaisingus jūsų talentus. Gyvenimas mums duotas ne tam, kad jį pavydžiai saugotume sau, bet kad dovanotume. Brangūs jaunuoliai, būkite didžiadvasiai! Nebijokite svajoti apie didžius dalykus!“
 - 9.1. Paašikinkite metaforas *vaisingi talentai* ir *dovanoti gyvenimą*.
 - 9.2. Ar esate svajotoja apie didžius dalykus? Kaip jūsų charakterio savybės, gebėjimai, pomėgiai padeda siekti svajonės?

Rašome

10. Parašykite laišką draugui: papasakokite apie didžiausią savo svajonę. Rašydami pasiremkitė Evangelijos palyginimu apie talentus.

EVANGELIJA PAGAL LUKĄ

Apaštalas Lukas kilęs iš pagonių graikų, išsilavinęs žmogus, gydytojas. Jis buvo apaštalo Pauliaus palydovas misijų keliuose, globojo, kai šis buvo kalinamas. Lukui ypač rūpi krikščionybės universalumas ir savo žinią jis skiria ne vien žydams, o visoms tautomis. Evangelijoje pagal Luką pabrėžiama žmogaus asmenybės vertė ir Jėzaus gailestingumas: tik čia užrašyti pasakojimai apie sūnų palaidūną ir gerąjį plėšiką.

SŪNUS PALAIDŪNAS

Lk 15, 11–32

Vienas žmogus turėjo du sūnus. Kartą jaunesnysis tarė tėvui: „Tėve, atiduok man priklausantią palikimo dalį.“ Tėvas padalijo sūnams turtą. Netrukus jaunuolis, susiėmęs savo dalį, iškeliavo į tolimą šalį. Ten, palaidai gyvendamas, išeikvojo savo lobį.

Kai viską išleido, toje šalyje kilo baisus badas, ir jis pradėjo stokoti. Tada nuėjo pas vieną šalies gyventoją ir stojo jam tarnauti. Tasai jį pasiuntė į laukus kiaulių ganyti. Jis geidė prikimšti pilvą bent ankščių jovalo, kurį ėdė kiaulės,

Rembrandt van Reino „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“, 1668 m.

Broniaus Gražio „Sugrįžimas“, 1989 m.

tačiau nė to jam neduodavo. Tada susimąstė ir tarė: „Kiek mano tėvo samdinių apščiai turi duonos, o aš čia mirštu iš bado! Kelsiuos eisiu pas tėvą ir sakysiu: Tėve, nusidėjau dangui ir tau. Nesu vertas vadintis tavo sūnumi. Priimk mane bent samdiniu!“ Jis pasiryžo ir iškeliavo pas tėvą.

Tėvas pažino jį iš tolo, labai susigraudino, pribėgo prie jo, puolė ant kaklo ir pabučiavo. O sūnus prabilo: „Tėve, nusidėjau dangui ir tau. Nebesu vertas vadintis tavo sūnumi...“ Bet tėvas įsakė tarnams: „Kuo greičiau atneškite geriausią drabužį ir apvilkite jį. Užmaukite jam ant piršto žiedą, apaukite kojas! Atveskite nupenėtą veršį ir papjaukite! Puotaukime, linksimkimės! Juk šis mano sūnus buvo miręs ir vėl atgijo, buvo pražuvęs ir atsirado.“ Ir jie pradėjo linksintis.

Tuo metu vyresnysis sūnus buvo laukuose. Eidamas namo ir prisitartinęs prie sodybos, išgirdo muziką ir šokius. Jis pasišaukė tarną ir paklausė, kas čia dedasi. Tas jam atsakė: „Sugrįžo tavo brolis, tai tėvas liepė papjauti nupenėtą veršį, kad sulaukė jo sveiko.“ Tada šis supyko ir nenorėjo eiti namo. Tėvas išėjęs pradėjo vadinti jį vidun. O jis atkiro tėvui: „Štai jau tiek metų tau tarnauju ir niekada tavo įsakymo neperžengiau, o tu man nė karto nesi davęs nė ožiuko pasilinksinti su draugais. Bet vos tik sugrįžo šitas tavo sūnus, prarijęs tavąjį turtą su kekšėmis, tu tuojau jam papjovei nupenėtą veršį.“ Tėvas atsakė: „Vaikeli, tu visuomet su manimi, ir visa, kas mano, yra ir tavo. Bet reikėjo puotauti bei linksintis, nes tavo brolis buvo miręs ir vėl atgijo, buvo žuvęs ir atsirado.“

KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

1. Glaustai atpasakokite sūnaus palaidūno istoriją ir pasidalykite pirmuoju įspūdžiu. Su kuriuo broliu tapatinumėtės? Kodėl?

2. Kodėl, jūsų manymu, Naujojo Testamento aiškintojai šį pasakojimą dažnai vadina neįtikėtinu?
3. Ką sako jaunesnysis sūnus, sumanęs palikti gimtosios namus? Ar jo elgesys įžūlus?
4. Kodėl jaunuolis grįžta namo? Apibūdinkite jo vidinę būseną. Ką rodo pirmas jo ištartas žodis – „Tėve“?
5. Papasakokite, kaip grįžusį sūnų pasitinka tėvas.
 - 5.1. Ar tėvo elgesys jums atrodo įprastas, tikėtinas?
 - 5.2. Iš kelių detalių galime suprasti, ką tėvas išgyvena. Apibūdinkite jo jausmus. Ar jam rūpi, dėl ko sūnus grįžo? Ar jis reikalauja atskaitos apie svetur praleistą laiką?
 - 5.3. Anuo metu tėvo valdžia ir autoritetas šeimoje buvo itin svarbus, tai lemė tradicija. Pasvarstykite, kodėl ne tik jaunuolio sūnaus, bet ir tėvo elgesys galėjo pasirodyti tikras akibrokštas.
6. Kaip į brolio sugrįžimą reaguoja vyresnis sūnus? Kodėl jis nenori eiti į namus? Apibūdinkite jo būseną.
7. Kaip vyresnis sūnus vertina save? Iš ko tai matome?
8. Ar galima teigti, kad vyresnysis niekina jaunuolį? Atsakdami remkitės tekstu.
9. Ar skiriasi brolių santykis su tėvu? O tėvo – su sūnumis?
10. Tame pačiame Evangelijos pagal Luką skyriuje Jėzus papasakoja dar du palyginimus. Tai atsakymas į fariziejų murmėjimą ir apkalbas, kad jis bendrauja su nusidėjėliais. Vienas palyginimas apie piemenį, kuris palieka devyniasdešimt devynias avis ir eina ieškoti vienos pražuvėlės, antras – apie moterį, kuri uoliai ieško vienos pamastos monetos, nors turi dar devynias, ir radusi labai nudžiunga. Toliau eina palyginimas apie sūnų palaidūną, irgi paklydėlį, pražuvėlį. Ką šiais trimis palyginimais Jėzus nori pasakyti fariziejams? Kuris personažas pats panašus į fariziejų?
11. Kaip suprantate Evangelijos aiškintojų teiginį, kad vieno ir kito brolio gyvenimo – tai skirtingo atitolimo nuo Dievo pavyzdžiai?
12. Kokių sąsajų turi palyginimas apie sūnų palaidūną ir Senojo Testamento pasakojimas apie Kainą ir Abelį?

Diskutuojame

13. Padiskutuokite, apie ką skatina pamąstyti mūsų laikų žmonės aptarę šio tėvo ir dviejų jo sūnų istoriją.
 - 13.1. Ką reiškia būti šalia ir ne kartu arba būti toli, bet kartu? Ar yra tekę susidurti su tokiomis situacijomis?
 - 13.2. Kokių, tegu netiesioginių, asociacijų kelia sūnaus palaidūno palyginimas mąstant apie santykius su artimaisiais, gimtine, tėvyne?